

CÍRKEVNÍ SPRÁVA A ŘEHOLNÍ INSTITUCE V ČESKÝCH ZEMÍCH

Český přemyslovský stát dosáhl alespoň částečné emancipace v rámci evropských církevních struktur už ve svém ranném období. Roku **973** bylo v Praze ustaveno **biskupství** (první biskup Sas Dětmar), ještě o něco dříve, kolem roku **970**, vzniká přímo na Pražském hradě nejstarší řeholní instituce v českém státě - **ženský benediktinský klášter sv. Jiří** (první abatyše Přemyslovna Mlada). Roku **993** je nedaleko mocenského centra, na Břevnově, zřízen také první mužský benediktinský klášter, opatství u sv. Markéty (první opat Anastáz, později arcibiskup ostrihomský). Velký podíl na vzniku významných církevních institucí tohoto období měl kníže **Boleslav II. Pobožný**, z duchovních řad potom zejména druhý pražský biskup a náš první „Evropan“ **Vojtěch Slavníkovec**. Roku **1063** dochází k obnovení (nikoli založení) **olomouckého biskupství** (první biskup Jan), které stejně jako biskupství pražské spadalo pod mohučského metropolitu. Tato významná centra náboženského života, vzniklá za spoluúčasti a pod patronací vládnoucího rodu, s nímž zůstávala spjatá i nadále, se mohla v následujících staletích zasadit o pronikání křesťanských zásad do české společnosti, a tím působit na celkový charakter státu.

Důležitou součástí světských církevních struktur se od 11. století staly tzv. **katedrální a kolegiální kapituly** (Stará Boleslav, Litoměřice, Vyšehrad) Jednalo se o sbor kleriků (kněží, jáhnů), pro něž se vžil obecný název kanovníci (canonici). V jejich čele stál probošt (praepositus). Vlastní farní organizace odrážela zcela zřetelně fakt, že křesťanství se v našich zemích šířilo shora. Nejstarší chrámy, budované knížetem se nacházely poblíž nebo přímo na knížecích hradech, církevní správa se prakticky shodovala s politickou, hradskou správou. Jako kultovní místa druhé kategorie vznikají už v 11. století také **vesnické kostely**, zřizované na půdě drobných feudálů. Řeholní život nezůstal zcela uzavřen ve svém vlastním světě. Aktivity benediktinských konventů pronikaly do mnoha oblastí života středověké společnosti. Velký podíl měly například na vzdělávání členů knížecích rodin, čímž se utvářelo úzké pouto s panovníkem, mnozí mniši se pak stávali vlivnými poradci knížete. Mimo mocenské centrum vznikaly kláštery poměrně pozvolna. Až téměř do poloviny 12. století je možné hovořit o „monopolu“ řádu sv. Benedikta. Mezi jeho sídly zastával velmi specifické postavení **sázavský klášter**, založený počátkem 11. století poustevníkem Prokopem, až do roku 1096 známý jako jediné centrum **slovanské liturgie**. Výsadní postavení si udržel **břevnovský konvent**, centrum monastické reformy přicházející z německých zemí, pod nějž náležel i nejstarší moravský klášter v **Rajhradě u Brna**, založený roku **1048** knížetem Břetislavem.

Ve 12. století dochází k reformě církevní správy. Zajímavé je, že dříve proběhla na Moravě, především zásluhou **olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka** (episkopát 1126 - 1150), jednoho z nejvýznamnějších představitelů

středověké církve v našich zemích. V Čechách se o stejnou reformu zasloužil v druhé polovině 12. století **pražský biskup Daniel**. Spočívala ve zřízení tzv. **archidiakonátů čili arcijáhenství**. Na Moravě jich v souvislosti se zřízením nové kapituly roku **1131** v Olomouci u sv. Václava vzniklo šest, přičemž se kryly s dosavadními hradeckými obvody a jejich kostely se nacházely na nejvýznamnějších zemských hradech (Olomouc, Přerov, Spytihněv, Břeclav, Brno, Znojmo). V Čechách vzniklo podobných arcijáhenství deset. Arcijáhnové byli podřízeni přímo olomouckému, respektive pražskému biskupovi. Jako další důležitý článek propojující arcijáhenství s farnostmi, se konstituovalo během 13. století **děkanství**. Děkani měli na starost dohled nad světským klérem, větší přestupky duchovních ohlašovali vyšším instancím, menší problémy se snažili řešit přímo. Toto prohloubení reformy církevní správy souviselo se zvyšujícím se počtem kostelů, vesnic a postupující kolonizací. **Vytváření nové církevní správy ve 12. a polovině 13. století lze chápat jako důležitou součást emancipačních snah církve, které vyvrcholily v letech 1216 - 1222, kdy byly ukončeny vydáním tzv. velkého privilegia.** To umožnilo církvi získat řadu výsad (nerušené držení a správa statků, vlastní soudnictví), které prakticky znamenaly hospodářskou a právní nezávislost církve.

V době Zdíkovy episkopátu přicházejí do našich zemí také nové církevní řády, s nimiž se biskup seznámil na svých četných cestách, mimo jiné také do Svaté země a na jejichž uvedení má sám velký podíl. Vznik těchto nových řeholních institucí je možné vnímat především v souvislosti s dobovým fenoménem, za který lze považovat křížová tažení do Palestiny, ale také v úsilí o zdokonalení a zpřísnění zasvěceného života skrze reformu stávajících komunit. Během 12. století tak u nás pevně zapouštějí kořeny jako první **cisterciáci** (v podstatě zpřísněná benediktinská řehole). Jejich první konvent nechal roku **1142** vybudovat velmož Miloslav v Sedleci u Kutné Hory a není bez zajímavosti, že během středověku už jiný klášter v druhém nejvýznamnějším městě českého království (po zavedení těžby stříbra) nevzniknul. V těsné návaznosti k nám Zdík uvádí původně francouzský řád **premonstrátů** (1143 - Praha, konvent Mons Sion). Na Moravě byl jejich konvent na Hradisku u Olomouce prvním nebenediktinským. S příchodem premonstrátů se u nás po dlouhé pauze konečně rozšiřují ženské kláštery, tvořící tzv. druhý řád. Rychle po svém vzniku v Palestině se na naše území dostávají v 2. polovině 12., respektive počátkem 13. století také rytířské řády **johanitů, německých rytířů, templářů** a méně známý, též **rytířský řád sv. Ducha**. Nové řády vnesly do řeholního života větší rozmanitost, alternativu a s ní i konkurenci.

Český přemyslovský stát doznal ve 13. století značných hospodářských, společenských a kulturních proměn. K jejich důsledkům patřil vzrůst počtu obyvatelstva, nových vesnických sídel a především „gotická vlna“ zakládání měst. Po emancipaci církve dochází ke slibnému rozvoji náboženského života. **Za vlády posledních Přemyslovců** můžeme po právu hovořit o „**zlatém věku českých středověkých klášterů**“. Vedle panovníka pochází množství donátorů

také z řad šlechty, jejíž představitelé si v konventních chrámech často nechávají zřizovat rodové hrobky. Přibývají nádherná gotická sídla cisterciáků - **Velehrad**, založený na popud **biskupa Roberta markrabětem Vladislavem** (díky cyrilometodějské tradici získal významná privilegia), ženský klášter **Porta coeli** u Tišnova (založila Konstancie Uherská), **Vyšší Brod** (rožmberská hrobka), Zlatá Koruna (založil Přemysl Otakar II. jako Svatou Kristovu korunu). Cisterciáci, dělící svůj čas mezi modlitbu a práci, podobně jako benediktini, ale s přísnějším denním režimem, měli velký podíl na kolonizaci. Jejich zaměření na zemědělství dokumentuje i situování klášterů do nížinatých oblastí a blízkosti řek.

Se zakládáním měst úzce souvisí nástup žebravých řádů neboli mendikantů, jejichž působištěm se stala právě města. Závaznou se pro ně stala řehole, která byla dílem snad nejrespektovanější osobnosti středověké církve, Františka z Assisi, jemuž ji papež potvrdil roku 1223. Ve 13. století u nás vznikají konventy menších bratří - **minoritů**, které patřily do samostatné česko polské provincie. Jejich ženským protějškem byly **klarisky**, sestry sv. Kláry. Jejich klášter v Praze na Františku založila **Anežka Česká** a sama se stala jeho abatyší. Z tamního špitálního bratrstva vzniknul z Anežčiny iniciativy jediný původní český církevní **řád křižovníků s červenou hvězdou**, řídící se, podobně jako rytířské řády, řeholí sv. Augustina. Do největších a nejdůležitějších měst přichází také řád bratří kazatelů - **dominikáni**, horlivý kazatelé, intelektuálové, ale též inkvizitoři či diplomaté, kteří nezřídka zastávali i biskupské úřady. Do našich zemí byli uvedeni spolubratrem a významným středověkým intelektuálem Albertem Velikým z Kolína nad Rýnem (Albertus Magnus - učitel Tomáše Akvinského). Na počátku 14. století zastával funkci generálního vikáře české dominikánské provincie evropsky proslulý německý mystik mistr Eckhart. Velkou příznivkyní a zároveň terciářkou (členkou tzv. třetího řádu) byla také **Zdislava z Lemberka** (kanonizovaná roku 1995), manželka významného českého rytíře Havla z Lemberka a zakladatelka dominikánského kláštera v Jablonném v Podještědí. Třetím důležitým žebravým řádem byli augustiniáni poustevníci, které povolal Přemysl Otakar II..

Mendikanti se v českých a moravských městech rozšířili přímo lavinovitým způsobem. Jejich kláštery vznikaly na rušných místech, často u hradeb (levnější pozemky) a ve čtvrtích městské chudiny, na kterou se jejich kazatelská činnost i hmotná pomoc orientovala. V rušném městském prostředí měly být jejich kláštery oázami klidu a míru, centry kontemplace, ale také vědy a umění. Jejich značný nárůst znamenal pro města nadměrné zatížení. To se negativně projevilo především v první polovině 14. století, kdy tato situace vyústila do složitých **sporů mendikantů se světským klérem**.

V českých církevních dějinách 14. století dochází k řadě důležitých změn. **Nástup Lucemburků** a zejména panování Karla IV., jeho osobní zbožnost a úzká spolupráce s významnými církevními představiteli, to všechno svádí k jednoznačně kladné interpretaci dobové církve. Abychom dokázali porozumět také tehdejším problémům, je nutné si povšimnout stavu obecné církve. Roku

1309 přesídlil papež Kliment V. do Avignonu, čímž zahájil bezmála sedmdesát let trvající období „babylonského zajetí“. Rozmařilý život papežského dvora s podstatně rozšířeným úřednickým aparátem řádně zatěžovala jednotlivá biskupství, která se sama dostávala do finanční tísně a často nebyla schopna živit vlastní duchovenstvo. Papežský fiskalismus, jak je možné označit finanční charakter církevní správy, sváděl osoby duchovní na cestu světskou, zaměřenou na vlastní prospěch a hmotný zisk. Odpovědná místa začali ve velkém počtu obsazovat lidé jich nehodní. Tito kuriální úředníci, často naprosto neznalí poměrů v jednotlivých diecézích, značně komplikovali práci biskupů, včetně českých a moravských, kteří se dostávali do role prosebníků, pokud měli zájem církevní správu ve své zemi osazovat vlastními lidmi. **Řady duchovních v této době navíc rozšířila řada světských představitelů, kterým stačilo přijetí tonzury či nižšího svěcení, aby se následně mohli ucházet o výsady duchovního stavu, především pak o církevní obročí.** Duchovní správa se díky tomuto vývoji dostala do řádné krize, na které příliš nemění ani fakt, že Avignon výrazně podporoval vzdělání a kulturu. Obecné problémy nebyly v českých poměrech zpočátku zřetelně znát. **Ve 14. století měly české země štěstí na řadu skutečně vynikajících osobností.** Hned na počátku 14. věku **to byl biskup Jan IV. z Dražic**, který svou funkci zastával téměř až do zřízení arcibiskupství v Praze (1301 - 1343). Proslul jako neúnavný propagátor myšlenky zdůrazňované papežem Bonifácem VIII., totiž že „moc světská má být poddána moci duchovní“, kterou se také snažil realizovat v domácích poměrech. Často bývá zdůrazňováno Janovo silné vlastenectví, hraničící až s nacionalismem. Když roku, což zdůrazňuje přímo v zakládající listině: **1340 zřídil v Roudnici nad Labem augustiniánský klášter, naprosto upřednostnil české řeholníky, aby byl do kláštera přijat někdo jiného národa než Čech, z otce i matky jazyka českého...** Za to ho chválí i silně vlastenecká Dalimilova kronika. Ani tento sebevědomý biskup a znalec své diecéze se nevyhnul několika vážným problémům své doby. Za jeho episkopátu se do našich zemí rozšířila sekta valdénských. Znovu o sobě dala vědět také sekta bratří a sester svobodného ducha. Oba heretické proudy se u nás objevily už za vlády Přemysla Otakara II. Zvláštním předstupněm sekty svobodného ducha, naznačujícím nespokojenost s dobovou církví, byly tzv. **bekyně**. Jednalo se o dobrovolná sdružení panen, žijících společně v ústraní. Stály mimo řeholní instituce a neskládaly řeholní sliby. Mužským protějškem tohoto světsko-řeholního způsobu života byli **begardi**. Za herezi začali být bekyně i begardi považováni až poté, co neuposlechli výzvu olomouckého biskupa Bruna, aby se rozhodli pro manželství nebo vstoupili do kláštera. Poněkud výstřední způsob náboženského života prezentovali tzv. **flagelanti**, přicházející k nám z německých zemí a mrskaající se na veřejnosti dvakrát denně do z poloviny obnažených těl. Reakcí na odchýlené proudy, sklouzávající k panteismu, bylo roku 1315 zřízení biskupského inkvizičního soudu na popud krále Jana Lucemburského. V první třetině 14. století také přerostly únosnou mez spory mezi světským klérem a žebravými řády. Prudký

nárůst počtu a horlivost řeholníků způsobovaly farářům značný úbytek jejich příjmů. Příliš nepomáhaly ani stížnosti k biskupovi, neboť mnohé řády požívaly výhod tzv. **exempce**, tj. vynětí z pravomoci místního biskupa, jež poskytovala kurie. Papež se snažil rostoucí spory řešit přesnějším vymezením kompetencí. Mendikantští kněží mohli kázat pouze tehdy, když nebylo kázání ve farním kostele. Mohli také pohřbívat, ale čtvrtinu štolý museli odevzdávat světským duchovním a pouze s jejich svolením mohli udělovat svátosti (manželství, pomazání nemocných). Vzájemné střety světských a řeholních kněží však tímto neskončily. Některé vyhocené události zachytil opat Jan Žitavský ve své Zbraslavské kronice.

Ke konci první poloviny 14. století, za vlády Jana Lucemburského, ale především zásluhou jeho syna Karla, se podařilo završit dosavadní vývoj církevní organizace zřízením pražského arcibiskupství. Po neúspěšných snahách knížete **Břetislava, Přemysla Otakara I., biskupa Ondřeje a Přemysla Otakara II. byl český stát v církevní rovině konečně plně emancipován vynětím pražského biskupství z pravomoci mohučské arcidiecéze.** Rozhodla o tom bula „**Ex supernae providentia maiestatis**“ papeže Klementa VI., někdejšího učitele královny Karla, z **30. dubna 1344.** Prvním arcibiskupem byl jmenován stávající biskup **Arnošt z Pardubic.** Stejnou bulou bylo zřízeno **sufragánní biskupství v Litomyšli,** na jehož stolec byl jmenován opat premonstrátského kláštera v Louce u Znojma Jan I., Karlův oblíbenec. Karel mínil založit ještě další sufragánní biskupství ve Vratislavi (pro Slezsko), Slaném, Staré Boleslavi, Mělníce, Sadské a Budyšině (pro Lužici). Velkolepé plány zůstaly v tomto případě nerealizovány. Na zřízení arcibiskupství navázala další papežská bula, vydaná 5. května 1344, jež přenášela právo korunovat českého krále z mohučského arcibiskupa na pražského. **Arcibiskupské pallium obdržel Arnošt z Pardubic 21. listopadu 1344, v den, kdy Karel položil základní kámen metropolitního chrámu, gotické katedrále sv. Víta na pražském hradě.** Tato jedinečná symbióza duchovního a světského sídla se stala symbolem plodného svazku českého státu a církve, zejména v době Karlově. Nutno zdůraznit, že první pražští arcibiskupové byli skutečně muži evropského formátu. Arnošt z Pardubic byl muž velmi vzdělaný, diplomaticky nadaný (Karel IV. ho v době své nepřítomnosti pověřoval správou země), před nástupem do biskupského úřadu působil jako děkan svatovítské kapituly, po zřízení pražské univerzity se stal jejím prvním kancléřem. **Jan Očko z Vlašimi,** druhý pražský arcibiskup, předtím biskup olomoucký, byl podobně jako jeho předchůdce nesmírně vzdělaný, spolehlivý i v politických situacích. Roku 1378 byl jmenován prvním českým kardinálem. Také **Jan z Jenštejna,** původně míšeňský biskup, proslul svými státnickými schopnostmi a intelektuálním rozhledem. V nelehkých dobách se snažil o vnitřní obrodu církve nápravou duchovních, jeho názory často vyústily v otevřené střety s předními církevními i světskými představiteli (král Václav IV, kanovníci, papež Urban VI.).

V bohatství, moci a síle katolické církve spatřoval Karel IV. oporu svých politických cílů, a proto jí neváhal poskytovat všestrannou podporu, včetně svého zakladatelského úsilí. O založení svatovítské katedrály již bylo zmíněno (dokončení se císař ovšem nedočkal), ještě jako zemský správce založil roku **1343 u královské kaple Všech svatých také kolegiální kapitulu** pro jedenáct kanovníků v čele s proboštem. K nejvýznamnějším sakrálním památkám karlovskeho období lze nepochybně přiřadit také chrám Panny Marie Sněžné, vystavěný na Novém Městě pražském. Přesto, že zůstal nedostavěný, je dodnes poněkud opomíjenou gotickou perlou s naší nejvyšší klenbou. Symbolem toho, že Svatá říše římská je velkou rodinou křesťanských národů a Praha novým Římem, je další nádherný gotický chrám zvaný **Karlova**, svým půdorysem podobný osmiboké císařské korunovační kapli v CÁCHACH. Do třetice nelze opomenout, že roku 1347 byly položeny základy emauzského kláštera „**Na Slovanech**“, který se stal centrem slovanské liturgie. Uvedeno do něj bylo několik desítek chorvatských řeholníků.

Pro druhou polovinu 14. století, je jakoby v předtuše událostí příštích, charakteristické množství různých reformních úsilí. Arnošt z Pardubic se snažil vytvářet obrodnou základnu církve. Na jeho snahy posléze navazovali jeho nástupci. Zásadní záležitosti se řešily na diecézních synodách (sněmech). Nebyla to záležitost zcela nová, ale důležitou roli při nich sehrál arcibiskupův osobní příklad. Jeho mravní zásady jasně vyznačovaly obrodnou linii: „*Bázeň Boží nechť předchází všechno konání... Chci vést život dobrého pastýře, chci s mateřským soucitem žet nedostatků církve. Svou povinnost chci konat s největší pokorou, neohroženým kázáním a horlivostí duše.*“ Na jedné ze synod došlo také k zákazu **ordálií**, tedy božích soudů, které začaly být vnímány jako pohanský přežitek. Další nařízení, povinné nošení kněžského šatu, se obracelo především k potulným kněžím, doplňkově se živícím nejrůznějším způsobem a působícím pohoršení. Důraz byl kladen na náboženské vzdělávání obyvatelstva, které se mělo stát hrází proti šíření různých heretických nauk. Konání menších synod uložil arcibiskup arcijáhnům. Ti měli také dohlížet na naplňování přijatých usnesení **konáním vizitací**. Pro úspěšnost reformy církevní správy bylo nutné mít přehled o veškerém duchovenstvu, jeho majetcích a pastoračních aktivitách. Byly proto zavedeny, u arcibiskupské konsistoře vedeny, nejrůznější seznamy a evidence, které tento přehled umožňovaly, a jsou cenným pramenem i pro dnešní badatele. **Na konci 14. století byla pražská arcidiecéze tvořena deseti arcijáhenstvími, dále dělenými na děkanáty.** Ve spravování arcidiecéze pomáhal arcibiskupovi generální vikář. V některých případech mohl arcibiskupa zastoupit. **Pro zastoupení ve věci biřmování a svěcení kněží vznikla funkce tzv. světicích (pomocných) biskupů (poprvé za Jana IV. z Dražic).** V čele 32 členné svatovítské kapituly stál probošt, jeho zástupcem byl děkan, kanovníkům stačilo k zastávání úřadu i nižší svěcení. Arnošt z Pardubic se snažil také o to, aby jeho reformní úsilí našlo živnou půdu též na Moravě. Kromě vizitace olomoucké diecéze roku 1349, to potvrzuje vydání Statut arcibiskupa Arnošta pro biskupa a

katedrální kapitulu olomouckou. Olomoucký biskup mohl být v liturgických záležitostech zastoupen děkanem, v právním jednání proboštem, arcijáhni měli za úkol vizitovat svá arcijáhensství.

Pro zlepšování mravního stavu duchovenstva, do jehož řad kvůli majetku a dalším jistotám pronikalo množství nepovolaných lidí, povolal Arnošt z Pardubic, a později i jeho nástupci do Prahy vynikající kazatele (Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže).

Hovoříme - li o náboženských poměrech 14. století, nelze nechat stranou také další rozvoj řeholního života. V případě některých řeholních institucí docházelo k určité stagnaci nebo zpomalení nárůstu nových konventů ve srovnání s dřívějškem. Nicméně kláštery zůstaly i přes různé dílčí problémy středisky kultury a vzdělanosti, jakousi hmotnou základnou české duchovní tvorby. Vedle tradičních řádů se ve 14. století objevuje také několik nových řeholních institucí, které měly vesměs podíl na obrodných snahách v církvi. Roku **1342** Jan Lucemburský uvedl do našich zemí, „*po příkladu některých zvěčnělých knížat, chtěje něco vykonati k stálé paměti své*“, **řád kartuziánů**, založených v 11. století Brunem z Kolína. První kartouza, osazená řeholníky z Mauerbachu u Vídně, vznikla v Praze (Hortus Beatae Mariae) V případě kartuziánů se v podstatě jednalo o nejpřísnější zreformování benediktinského způsobu života. K řeholi sv. Benedikta byla v tomto případě připojena některá ustanovení kamaldulského řádu (tzv. bílí mniši, v našich zemích neměli konvent), kteří kladli důraz na poustevnický způsob života. Domovem kartuziánů nebyl klášter, nýbrž tzv. kartouza, v níž žili odděleně v jednotlivých, stroze vybavených domcích, ve kterých nechyběla dílna, kuchyňka, prostor ke kontemplaci a spaní, zahrádka. Vzájemná komunikace byla spíše výjimečná, ke společným setkáním docházelo pouze při mších, pravidelných modlitbách či významných slavnostech. Kartuziánský život vedený ve skutečném ústraní byl vlastně kombinací anachoritského (poustevnického) a cenobitského (monastického) způsobu zasvěceného života. Snad nejpřísnější řehole přinesla své ovoce, neboť později bylo možné o tomto řádu, na rozdíl od mnoha jiných prohlásit, že „nikdy nebyl reformován, protože nikdy nebyl deformován.“ Možná také proto jsou kartuziáni nazýváni „*nejvzácnějším klenotem v koruně církve.*“ Na Moravě stál u zrodu první kartouzy, v Králově Poli u Brna, **moravský markrabě Jan Jindřich**. Byla založena roku 1375 a nazvána Cella Trinitatis. Jeho syn a nástupce, markrabě Jošt, položil roku 1390 základní kámen kartouzy v Dolanech u Olomouce zvané Vallis Josaphat. Kartuziánských sídel nevzniklo v českých zemích mnoho, ale staly místem hlubokého duchovního života a také centry vzdělanosti a kultury.

Z dalších řeholních institucí zapouštějících v našem státě ve 14. století své kořeny je třeba vzpomenout **servity**, kteří se zaměřovali na mariánskou úctu, ale též činnost v duchovní správě. Roku **1360** je do Čech uvedl Karel IV., stejně jako o osm let později řád **celestinů**, věnující se šíření **úcty k Duchu svatému**. Z Uher příchodí poustevníci sv. Pavla Thébského neboli pavlíni, lnuli k poustevnickému způsobu života, usazovali se a své konventy zakládali hlavně v jižních Čechách.

Ve 14. století reagují mnohé řeholní instituce na narůstající krizi náboženského života svou účastí na hnutí **Devotio moderna** (nová zbožnost). Toto hnutí založené v Nizozemí Gerhardem Grootem, předkládalo jako východisko z neutěšených poměrů prostou vnitřní zbožnost. Představitelé „nové zbožnosti“ kladli zvláštní důraz na znalost Písma, časté svaté přijímání, mariánský kult, prožívání liturgie a krásu liturgických forem. V našich zemích se na jejím rozšiřování významně podíleli zejména **augustiniáni**. (V jejich brněnském konventním chrámu sv. Tomáše, založeném roku 1350 Janem Jindřichem, byla zřízena hrobka moravských markrabat).

Ke konci 14. století jsou však čím dál zdatnější příznaky krize řeholního života, související s dobovými problémy celé církve, upadlé do papežského schizmatu, prohloubeného roku 1409 na trojpapežství. Většina církevních řádů zůstala sice věrná římskému papeži, pouze původem francouzští premonstráti a kartuziáni se přiklonili na stranu Avignonu. Někteří reformátoři církve vystupovali s kritikou řeholního života, zdůrazňující, že i mimo klášterní zdi lze vést dokonalý život, jiní neváhali ostře kritizovat odklony řeholníků od původních ideálů, zejména pak uvolněnost mravů a prostopášný život. S kritikou zlořádů a nemravností uprostřed božího lidu přicházeli také mnozí z řad řeholníků jako například augustinián Mikuláš ze Stráže, dominikán Jindřich z Bitterfeldu či maltézský rytíř Tomáš ze Strakonic. Na rostoucí krizi se nepochybně podepsalo také neúměrné hospodářské zatížení klášterů, způsobené zvláštními berněmi Václava IV., na druhé straně právě někdy až závratné bohatství klášterů vedlo k neúčinnému, zahálčivému životu mnichů. Z tohoto pohledu se nelze příliš divit, že akce „božích bojovníků“ proti klášterům byly rozhodné a tvrdé. Dalším důvodem k plenění klášterů bylo také jejich německé osazenstvo či přímo vedení. Husitská revoluce nepochybně způsobila pohromu řeholního života, byla první výraznou sekularizační vlnou řeholního života v našich dějinách.